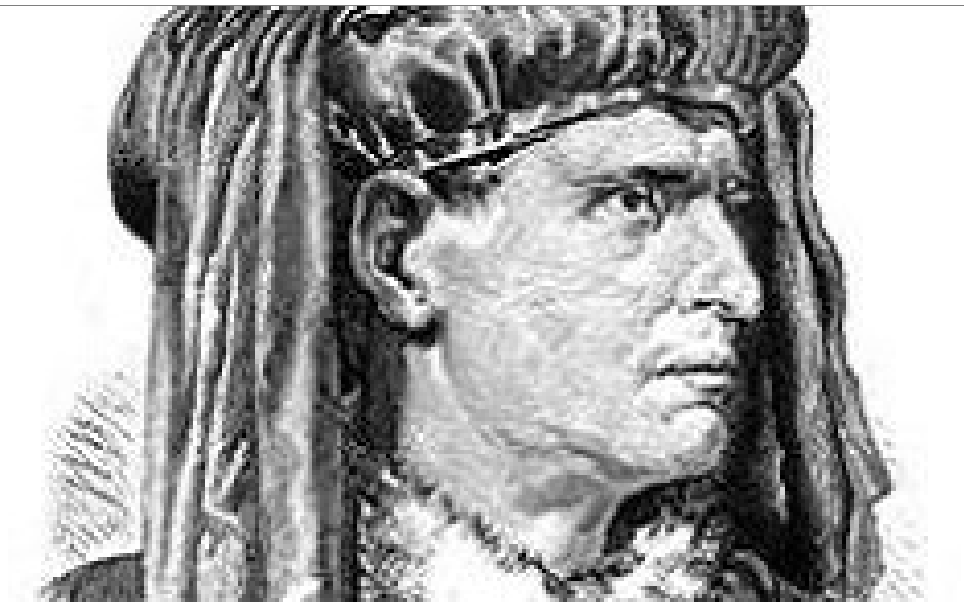

Joan Fiveller, els vectigals i els «pacta sunt servanda»

Autor: Sebastià Sardiné i Torrentallé
Data de publicació: 26-02-2021

A la Catalunya pre-borbònica tothom estava subjecte a pagar impostos: comtes-reis inclosos. En Joan Fiveller, conseller en cap del Consell de Cent de Barcelona el 1416, va obligar En Ferran I Trastàmara a pagar l'impost de la carn com tothom: «pacta sunt servanda». Article d'En Sebastià Sardiné a la revista digital "Vibrant" d'aquest 12 de febrer.

Imposar i pagar impostos és més vell que l'anar a peu. Els romans, pel fet de transportar i entrar mercaderies en els pobles i ciutats —vehere— gravaven el venedor amb el «vectigal», que a Catalunya va persistir, amb aquest nom o un altre, fins al segle XX. A Vic, els pagesos que entraven pel Sud amb gallines, conills o altres viandes, pagaven el vectigal al burot: funcionari municipal instal·lat en entrar al parc Jaume Balmes. Arreu era igual.

Se'n cobraven altres, de vectigals: per entrar a ports, per travessar rius, per exercir la prostitució (vectigal ex capturis —en temps de Calígula—) o per gestionar excrements (vectigal urinae). A la Prússia de després de la nostra guerra de Successió, la solteria femenina tenia un gravamen —vectigal in puellas— per afavorir els casaments i la natalitat. A Europa, fins a mitjans del segle XX, del vectigal en deien: octrois. Foren, fins fa poc, impostos indirectes, amb una finalitat concreta. Per exemple, l'impost sobre el clavegueram servia per reparar/millorar/establir clavegueres, i l'impost de circulació, per fer millors carrers i aparcaments. Hi ha l'impost sobre rètols, sobre els guals i molts d'altres per tots coneguts. Avui dia, els impostos indirectes han perdut la seva finalitat. Tots van a una caixa: estatal, autonòmica o municipal. I amb aquests impostos, ben o mal gestionats, es paga tot: serveis, sous de funcionaris, de polítics i d'assessors.

A la Catalunya pre-borbònica tothom estava subjecte a pagar impostos: comtes-reis inclosos
A Castella, nobles, església i «Corte» n'estaven exempts, amb excepcions. Però a la Corona Catalanoaragonesa no era pas així. Vet aquí què li succeí a En Ferran d'Antequera- En Ferran I Trastàmara hi va ser escollit rei pel Compromís de Casp —una elecció que fou una dissort, una dissort afavorida pels precs del papa Luna Benet XIII en

col·laboració amb els germans Ferrer i amb el vot d'algun compromissari polític català. Ferran prou jurà les nostres Constitucions. Ben cert. Però no les devia llegir prou bé, tenint al cap com tenia els costums i lleis de Castella, que eren uns costums i lleis de caràcter absolutistes, on el rei feia i desfeia, sense haver de pagar res. Només cobrava. Però no era pas així a Catalunya, on des d'un inici regia el nostre aforisme: «Faci lo Rei la llei a la Cort, amb la Cort». És a dir, el rei Fernando d'Antequera no podia fer el que volia. I encara menys, si no respectava el «Principi d'Observança», que deia: «Poc valdria fer lleis i constitucions, si no foren per Nós e per nostres oficials observades» (Jaume II, 1291), i la norma que diu que «El príncep té potestat en tant que el poble la hi atorga». O bé que «el poder judicial ve de la llei; la llei ve del costum i el costum, ve del poble».

Si el comte-rei no compleix amb les Constitucions, amb el contracte social que l'obligava i l'obliga a gestionar la cosa pública a benefici de l'interès general del territori d'on n'és príncep, si no ho fa, el poble afectat, pel Dret de Resistència, recupera llur sobirania i canvia de rei, com es va fer amb Felip V. També ho feren els Països Baixos en 1581 amb l'«Acta d'obduració de Leiden» del 26 de juliol del 1581. Mitjançant aquesta llei, es va destitur Felip II de Castella i els Països Baixos es van declarar independents. I tot per què?. Per no haver complert el pacta sunt servanda, que no vol dir altra cosa que el contracte civil i els pactes signats en constitucions hi són per a complir-los.

Ferran d'Antequera fou nomenat comte-rei el 1413 i aquest nomenament portà a la guerra amb l'altre pretendent, En Jaume d'Urgell. La seva mare, Margarida de Montferrat, li va dir: «fill, o rei, o res». I Jaume va lluitar per ser rei. Però el d'Antequera va entrar amb tropes castellanes a Balaguer i el va vèncer. En Jaume d'Urgell, dit «el Dissortat» va ser engarjolat i va haver de recórrer diferents presons. La darrera a Xàtiva, on li arribà la mort l'1 de juny del 1433.

Quan les tropes de Ferran d'Antequera s'establiren a Barcelona, el primer Trastàmara no volgué pagar el vectigal sobre la carn adquirida i consumida. El Consell de Cent va comissionar En Joan Fiveller, conseller primer el 1416, per a exigir al rei que, en aplicació de les lleis catalanes, pagués els impostos, com tothom. Abans d'anar al palau reial, féu testament i es confessà, car l'encontre era perillós. L'entrada a palau fou complexa. Però el conseller primer, amb dos dallonses, va defensar les Constitucions i furs de Barcelona. Parlamentaren. El rei va reunir els seus assessors, que li aconsellaren pagar segons lleis jurades. El rei va acomiadar Fiveller amb un amenaçant «per a vós queda aquesta volta la victòria». Finalment, el d'Antequera va pagar.

Joan Fiveller exigeix a Ferran d'Antequera que pagui el vectigal de la carn (Ramon Tusquets i Maignon, 1885)

El comte-rei va emmalaltir de pesta i es va retirar a Igualada, on va morir el 2 d'abril del 1416, diuen que acompanyat del gens rancorós Fiveller. Mal començàvem amb la nova nissaga de comtes-rei.

Joan Fiveller havia estat conseller diferents vegades a partir del 1406. Va ser conseller en cap de 1418 al 1419. Després, va partir cap a Sardenya, on fou marquès d'Oristany. A continuació, tornà a Barcelona per ser-hi novament conseller en cap del 1427 al 1428. Honor i glòria a Joan Fiveller, defensor dels drets i llibertats dels catalans i barcelonins!

Podem trobar la seva estàtua a la Casa de la Ciutat de Barcelona, Cap i Casal de Catalunya, ara governada amb vots estranys.

Alcaldessa, regidors, diputats i polítics! Quan passeu pel seu davant, l'hauríeu de saludar, amb respecte, recordant que se la va jugar davant tot un comte-rei, a qui va obligar a respectar les lleis. Pacta sunt servanda.

Joan Fiveller, estàtua ubicada a la façana d l'Ajuntament de Barcelona, de Josep Bover (1844)

Sebastià Sardiné Torrentallé.
Advocat i investigador històric

https://historiavibrant.cat/joan-fiveller-els-vectigals-i-el-pacta-sunt-servanda/